

чість стала життєдайним джерелом для інтермедій, шкільної драми. Щодо дитячого фольклору, то характерною особливістю більшості його творів названо поєднання мистецького тексту із грою з перевагою дидактичної функції. Окреме місце в посібнику займає виявлення специфіки фольклору. Сам же фольклор визначено як у вузькому, так і в широкому значенні у відповідності до рекомендацій ЮНЕСКО (1989). Зокрема, його розглянуто як «джерело мови, джерело культури, основа національної самосвідомості», «засіб виховання патріотизму, любові до своєї країни і держави» (С. 3). Стадії розвитку фольклору визначено услід за К. Чистовим: 1) архаїчна, 2) стадія культурного дуалізму і 3) урбанізації – стадія співвідношень фольклорних і нефольклорних форм духовної культури.

Особливу увагу в посібнику зацентовано на історії збирання і дослідження білоруського фольклору у ХІХ – ХХ ст. Історичний огляд публікацій і досліджень білоруського фольклору включає праці М. Чарновської, З. Доленги-Ходаковського, Я. Чачота, А. Рипінського, Р. Зянькевича, Я. Типшкевича, П. Шпілевського, А. Кіркора, П. Шейна, П. Чубинського, Я. Карського, І. Носовича, Е. Романова, М. Нікіфоровського, М. Федоровського, М. Янчука, А. Сержпутовського, К. Мошинського, Ч. П'яткевича, М. Нікольського та інших.

У посібнику зроблено ґрунтовний аналіз сучасних фольклористичних праць, присвячених окремим жанрам або видам білоруського фольклору, визначенню закономірностей розвитку білоруської уснопоетичної творчості, її регіональним особливостям. Важливо, що увагою не обійдено найновіші монографічні дослідження білоруської міфології та народної музичної культури. Загалом у всіх частинах посібника ґрунтовно розкрито поставлені проблеми, на високому теоретичному рівні з'ясовано основні завдання. Висновки характеризуються глибиною теоретичного осмислення багатого емпіричного матеріалу. Мова і стиль викладу відповідає вимогам ясності, логічності, точності, дидактичної доречності термінології. Навчальний текст із фольклору доречно і збалансовано поєднує науковий стиль викладу з художніми, публіцистичними засобами (багатство, виразність, емоційна насиченість і переконливість висловлення). Важливо, що навчальний матеріал скерований на формування світогляду студента, його гуманістичних ідеалів, системного уявлення про цінності народної культури.

Друга частина навчального видання – тестові завдання, що відповідає сучасним вимогам викладання і контролю знань. Треба відзначити, що тестові завдання подано системно, логічно – від менш складного до більш складного. Усі тести мають ключі-відповіді. У книзі використано різноманітні види тестових завдань (завдання з вибором одного, двох чи кількох правильних відповідей, завдання відкритої форми, завдання на визначення відповідності, правильної послідовності, системні, ланцюгові, текстові, тематичні, ситуативні завдання). Вони забезпечують можливість студентського самоконтролю і системного контролю викладачем ефективності засвоєння знань, формування відповідних умінь і навичок студентів. У кінці посібника подано список літератури, який включає основні монографії та видання з білоруської фольклористики.

Рецензований посібник, без сумніву, буде потрібен викладачам, студентам, учителям і вже тепер широко використовується при вивченні білоруського фольклору.

Інна ШВЕД

З білоруської переклав Ігор Гунчик

Концептуальна студія народної пісенності регіону

Білик О. Календарно-обрядова пісенність Західного Полісся. – Луцьк: ПВД Твердиня, 2008. – 334 с.

Вивчення регіональної і локальної природи національного фольклору теоретично і методологічно розроблене ще дуже недостатньо. Тому відрядно, що монографія Олени Білик присвячена з'ясуванню цілого комплексу наукових проблем, що пов'язані із регіональною специфікою та динамікою побутування жанрів календарно-обрядового фольклору одного з «найархаїчніших» регіонів, а саме – Західного Полісся.

Досягненню поставленої мети сприяє чітка структура монографії. Так, у першому розділі дослідниця зосередила свою увагу над виконанням таких завдань, як: окреслити кордони фольклорно-етнографічного Полісся (що є доволі дискусивним у сучасній науці); подати характеристику історії вивчення календарно-обрядової пісенності Західного Полісся у російсько-українських дослідженнях XIX – поч. XX ст.; висвітлити основні аспекти збирання та дослідження календарної обрядовості цього регіону у студіях польських учених XIX – поч. XX ст.; з'ясувати стан і перспективи сучасного бачення регіональної специфіки номінації календарних жанрів, своєрідності їхнього побутування.

Другий розділ «Регіональна специфіка календарно-обрядового фольклору Західного Полісся» присвячений розкриттю своєрідних характеристик фольклору весняно-літнього періоду і з'ясуванню проблем збереження архаїчного календарного синкретизму цих пісень; окреслена міжжанрова дифузія текстів.

Авторка зазначає, що на теренах Західного Полісся календарна обрядовість весняно-літнього циклу становить величезний пласт пісенності, що таїть у своєму змісті багато архаїчних і локальних характеристик. Саме на матеріалах весняно-літньої поезії дослідниця спостерігає явище жанрової лабільності досліджуваного регіону.

Особливою своєрідністю на Західному Поліссі відзначається генологічна атрибуція пісень весняного циклу. Як слушно зауважує авторка, самі респонденти часто номінують весняні пісні «веснянками», а інколи вони можуть мати паралельні номінації (наприклад, «веснянки-рогульки»). А це у свою чергу веде до «розмитості меж» жанрового визначення. О. Білик з'ясовує семантику назви «рогулька» і намагається окреслити територію їхнього побутування та структурні особливості. Підсумовуючи це, авторка робить висновок: «репертуар західнополіських рогульок доволі нестійкий, тексти часто контамінуються з іншими різновидами весняно-літнього фольклору» (С. 162). Однак далі О. Білик зазначає, що «рогульки – оригінальне вузьколокальне явище календарно-обрядового фольклору Західного Полісся» (С. 164).

Говорячи про традиційні жанри літнього календарно-обрядового фольклору цього регіону (русальні, купальські, петрівчані, жниварські) дослідниця акцентує особливу увагу на побутуванні малодосліджених і специфічних «ягідних піснях», самотність яких авторка вбачає у розмаїтті текстового наповнення.

У другому підрозділі дослідниця виокремила комплекс особливостей зимового календарно-обрядового циклу західних поліщуків. За твердженням О. Білик, поезія зимового календарно-обрядового фольклору у контексті загальноукраїнського зберегла у собі багато своєрідних етноідентифікуючих особливостей. Найсуттєвішою відмінною рисою зимового циклу поліщуків є традиція виконання щедрівок.

О. Білик, провівши спостереження стосовно змін, які відбулися у побутуванні календарно-обрядової пісенності, констатує факт зменшення цих текстів і в активному побутуванні, і в пам'яті респондентів. Крім того, авторка зазначає, що найкраща збереженість текстів весняної календарної обрядовості помітна у респондентів старшого віку (70–80-річних). Доброю збереженістю у досліджуваному регіоні відзначаються напливові пісні (почасти балади). За спостереженням О. Білик, збіднено представлений у поліщуків купальський пісенний цикл. Жниварську пісенну обрядовість найкраще зберегли корінні респонденти.

Досліджуючи динаміку побутування зимової календарної обрядовості, дослідниця підсумувала, що у «сучасному фольклорному процесі Західного Полісся різко зменшилася кількість вітально-величальних пісень із ритмобудовою 4+4. Утім найбільш поширені ще у 80-х рр. щедрівки («Щедрик, щедрик, щедрівочка» та «Ой у полі плужок оре») характеризуються доброю збереженістю у пам'яті респондентів різного віку і до сьогодні» (С. 296).

Отож, варто вітати вихід у світ концептуальної наукової праці у галузі «регіональних студій». Адже це перше монографічне дослідження календарної обрядовості Західного Полісся, у якому авторка комплексно підходить до з'ясування низки проблем, що пов'язані з визначенням регіональних та локальних особливостей пісенності, їхньої жанрової специфіки, змін, які відбуваються у структурі календарної обрядовості поліщуків.

Лілія ПІДГОРНА